

Katja Guštin,
OŠ Srečka Kosovela
Sežana

Srečkov ekovrt

IZVLEČEK: S projektom Šolski ekovrtovi smo na OŠ Srečka Kosovela zasnovali naš šolski vrt, ki je sestavni del šolskega dvorišča in kot učilnica na prostem omogoča številne možnosti za izvajanje različnih oblik dejavnosti. Vrt je prostor za sprostitev in druženje ter mesto, kjer učenci pridobivajo nova znanja, veščine in navade. V prispevku bomo opisali delo na vrtu in urejanje vrta v okviru interesne dejavnosti, ki ga na šoli izvajamo že sedem let. Učenci ob posameznih dejavnostih spoznavajo način kompostiranja odpadnih delov z vrta, pristop k načrtovanju vrta, obrezovanje drevja, gojenje jagod in zelišč. Na tak način pristopamo k razvoju ustvarjalnosti otrok, spoštovanju narave in spodbujanju lokalne pridelave hrane. Šolski ekovrt ponuja možnost učenja na prostem na izbirnih vsebinah in izgradnjo znanja za trajnostni razvoj.

Ključne besede: projekt Šolski ekovrt, interesna dejavnost, učenje na prostem, trajnostni razvoj.

Srečko's Organic Garden

Abstract: By launching the project Organic School Garden at the OŠ Srečka Kosovela Primary School, we started our own school garden. As an integral part of the schoolyard, this outdoor classroom provides ample opportunities for various types of activities, such as relaxation, socializing, and acquiring new knowledge, skills and habits. The article describes gardening and maintenance as extra-curricular activities that have been carried out at our school for seven years. Pupils learn about composting organic waste, designing a school garden, pruning trees, and growing strawberries and herbs. This approach stimulates children's creativity, cultivates their appreciation of nature and encourages local food production. An organic school garden creates an opportunity for out-of-classroom education of elective courses and the building of knowledge capacity for sustainable development.

Keywords: project Organic School Gardens, extra-curricular activity, outdoor learning, sustainable development.

Uvod

OŠ Srečka Kosovela Sežana se je v šolskem letu 2016/2017 preko inštituta za Trajnostni razvoj vključila v projekt Šolski ekovrtovi in „EAThink 2015 – misli globalno, jej lokalno“. Šola sodeluje z lokalno skupnostjo, ekološko kmetijo Brinjevka, pridelovalci ekoloških sadik in strokovnjaki za hortikulturo.

Nameni programa Šolski ekovrtovi so (Šolski ekovrt, b.d.):

- spodbuditi oblikovanje šolskih ekoloških vrtov po vsej Sloveniji in njihovo vključevanje v pouk in vzgojo otrok,
- oblikovanje dejavne mreže šolskih ekovrtov, ki omogoča izmenjavo izkušenj in dobrih praks,
- spoznavanje ekološke pridelave in permakulture,
- spoznavanje celovite kakovosti ekoloških živil, ki vključujejo prehransko polnovrednost ter okoljske in socialne vidike.

Glede na to, da vse več otrok presedi delovni dan za digitalnimi mediji, da se premalo gibljejo in niso povezani z naravo, je projekt Šolski ekovrt čudovita popestritev šolske okolice in zanimiv učni poligon za otroke – spoznavanje rastlin, pridelkov, vrtnih prebivalcev, procesov v naravi, kot tudi rokovanje z orodjem in zemljo.

O pomenu stika z naravo pri otrocih piše tudi Dane Katalinič (2010), ki pravi, da je »v času odraščanja pomemben pogost stik z naravo, to pa zaradi

spoznavanja naravnih zakonitosti v najširšem smislu, predvsem pa zaradi spoznanja, da so vsa živa bitja s človekom vred v medsebojni povezavi. Brez te verige medsebojne povezanosti ni življenje. Naravo je treba doživeti. Doživimo jo le, če smo v njej, narave se torej ne da doživljati s filmom, ter z drugimi elektronskimi mediji. Biti v naravi pomeni biti v učilnici vseživljenjskega učenja, v učilnici za trajnostni razvoj. Za bivanje v taki učilnici otroci potrebujejo vzpodbudo in usmerjanje staršev, vzgojiteljev, ki jim stojimo ob strani«. Otroci preko dejavnosti, ki jih izvajajo, spoznavajo povezanost narave s človekom. Spoznajo, kako iz semena zraste rastlina, proučujejo živali, skrbijo za rastline in na koncu lahko pobirajo in uživajo pridelke.

Srečkov ekovrt

Naš šolski vrt je širok deset metrov in dolg trideset metrov. Na njem je pet visokih gred, kompostnik, gredica, na kateri so posajene cvetlice, zelišča, sadna drevesa, kivi in trti. Pozorni smo na to, da posadimo tudi medovite rastline, saj imamo na vrtu tudi čebelnjak z osmimi panji. Za čebele skrbijo otroci, ki so vključeni v interesno dejavnost čebelarstvo. Naša šola nosi ime po pesniku Srečku Kosovelu, ki je bil rojen v Sežani. Tako smo vrt poimenovali Srečkov ekovrt.

Interesna dejavnost

V interesni dejavnosti Šolski ekovrt sodelujejo otroci od tretjega do devetega razreda. Nekateri otroci obiskujejo interesno dejavnost že več let. Ti so, sploh v uvodnih urah, pomembna vez med tistimi otroki, ki so vključeni prvo leto.

Interesna dejavnost poteka celo šolsko leto. V jeseni pobereмо semena cvetic, da jih bomo v naslednjem letu zopet posejali, posadimo čebulice tulipanov in narcis, pobereмо semena sončnic. Ovenele liste, cvetove in odmrle rastline odnesemo na kompostnik, pobereмо pridelke, zelišča porežemo, zvežemo v šopke in jih damo sušiti, očistimo orodje in ga spravimo v vrtno lopo itd.

Pozimi večino dejavnosti izvedemo v učilnici in gospodinjski učilnici. Tam naredimo zasaditveni načrt za naš vrt, tako da upoštevamo, da so si tudi rastline dobri in slabi sosede. Skupaj bomo posadili različne rastline, da bodo iz zemlje črpale različne snovi. Dobre sosede si odganjajo škodljivce, varujejo se pred boleznimi in privabljajo žuželke in druge živali. Pri zasaditvenem načrtu smo pozorni tudi na to, da ne sadimo in sejemo istih rastlin na istem mestu. Pri kolobarjenju se z mesta na mesto selijo vrtnine z različnimi potrebami po hranilnih snoveh. V gospodinjski učilnici pripravimo ptičje pogače, ki jih obesimo na drevesa, skuhamo zeliščni čaj itd.

Spomladi očistimo vrt, odstranimo plevel, pripravimo cvetlične lonce in vanje posadimo cvetlice, ki bodo krasile okenske police, zrahljamo prst, posejemo in posadimo solato, radič, korenje, čebulo, česen, peteršilj, kumare, bučke, paradižnik, zelišča idr. presajamo mlade rastline iz lončkov v gredice ali večje lonce itd.

Poleti razmnožujemo jagode, odstranjujemo plevel, postavimo opore za paradižnik, odstranjujemo ovnele cvetove in liste, rahljamo prst okoli rastlin, pobiramo pridelke, skrbimo, da so rastline zalite, opazujemo ptice na krošnjah in čebele, ki letajo okrog čebelnjaka, na travi med gredicami se igramo gibalne igre itd.

Otroci skrbijo tudi za rastline, ki so posajene pred šolo.

Pri dejavnostih so tako vključene metode lastne dejavnosti, raziskovanja, opazovanja, pogovora, sodelovanja v parih in skupini, opisovanja, igre, poslušanja, čutnega zaznavanja.

Ker izbiramo ekološka semena, ne uporabljamo gnojil, kolobarimo, upoštevamo, da so mešani posevki in pazimo na izbiro »dobrih sosedov«, sledimo naravnim metodam in kroženju snovi v naravi. Tako lahko rečemo, da je naš vrt ekovrt.

Opis dejavnosti pri interesni dejavnosti

V uvodni uri so otroci seznanjeni z dejavnostmi, ki bodo potekale. Pri vsakem delu potrebujemo primerno obleko, obutev in seveda pripomočke (orodja), ki nam olajšajo delo. Tako je tudi v vrtnarstvu. Na vrtu stoji vrtna lopa. Otroci, ki že več let sodelujejo v krožku, novincem predstavijo vrtno pripomočke. Seveda je pomembno, da po opravljenem delu orodje očistijo in ga pospravijo nazaj v vrtno lopo.

Otroci sodelujejo pri vseh dejavnostih, načrtovanju, kot tudi pri izvedbi. Tako spoznajo poti za doseganje zastavljenih ciljev.

a) Dejavnost priprave kompostnika

Naš kompostnik je izdelan iz lesenih desk, ima tudi odprtine za zračenje. Ima obliko kvadrata. Na dno smo položili veje, da bo lahko dotekal zrak. Na kompostnik otroci ob vsakem čiščenju vrta odlagajo odpadlo listje, veje, sadne olupke, liste zelenjave, travo, ovnele rastline itd. Otroci so v knjigah in na spletu sami poiskali podatke o vrsti odpadkov, ki jih zbiramo na kompostu. Nekateri imajo kompostnik tudi doma, tako da so delili svoje izkušnje z ostalimi. Pomembno je, da so otroci seznanjeni tudi s tem, kateri odpadki ne sodijo na kompost. Če je vreme suho, ga večkrat poškoprijo, da ostane vlažen. Otroci so ob strani kompostnika pobrskali po zemlji. S pomočjo povečevalnih stekel so ugotovili, da je

poln življenja. Videli so hroščke, deževnike, strige, pajke, mravlje itd. Nekateri od teh se prehranjujejo z organskimi odpadki in jih predelujejo v bogat kompost. Druge živali pa ga drobijo in mešajo. Ko bo kompost pripravljen za uporabo, ga bomo prenesli v naše gredice.

Slika 1: Kompostnik.

b) Dejavnosti na zelenjavnem vrtu

Zaradi velikega števila sodelujočih otrok si dela na vrtu vedno razdelimo. Pozorni smo na to, da se otroci menjujejo, tako da lahko spoznajo vsa vrtnarska dela in se v njih tudi preizkusijo. Na našem vrtu je postavljenih pet visokih gred. V zelenjavne grede posadimo različno zelenjavo. Pred saditvijo otroci naredijo zasaditveni načrt in upoštevajo pridobljeno znanje o »dobrih in slabih sosedih«. Tako kot smo si tudi mi med seboj različni, moramo tudi pri rastlinah upoštevati, katere bolj sodijo skupaj in katere ne. Pomembno je tudi, da znajo učenci prebrati podatke iz semenskih vrečk, zato da vemo, kdaj posejati določeno seme. ➔

Slika 2: Plakat odpadkov.

Slika 3: Delo na vrtu.

Zelenjavo smo večkrat odnesli v šolsko kuhinjo, da so jo kuharice pripravile za kosilo.

c) Dejavnosti v zeliščnem vrtu

Ker smo želeli imeti tudi zeliščni vrt, so otroci naredili načrt posaditve zelišč. V eno izmed visokih gred so posadili meliso, majaron, meto, peteršilj, baziliko in timijan. Z lopato so izkopali luknje in posadili rožmarin in žajbelj prosto po vrtu. V pisnih in digitalnih virih so spoznali uporabo teh zelišč. Majaron, peteršilj in baziliko so otroci odnesli tudi v šolsko kuhinjo. Kuharice so zelišča dodale v hrano. Zelišča so otroci v suhem vremenu porezali

Slika 4: Nabiranje zelišč.

z vrtnimi škarjami. Povezali so jih v šopke in jih obesili na vrvico, da se posušijo. Nato so posmukali posušene liste in jih shranili v vrečkah iz papirja, ki so jih sami izdelali. Z njimi so razveselili svoje domače. Otroci so si ob prihodu na vrt večkrat odtrgali list zelišča in ga zdrobili v dlani, drugi otrok pa je moral s pomočjo vonja ugotoviti, katero zelišče je zdrobil. Igro so poimenovali Ugani zelišče.

č) Dejavnosti s sadnim drevjem in trto

Čez nekaj let bomo imeli na vrtu senco, saj smo posadili kar nekaj dreves: češnjo, višnjo, kaki, kutino, pa tudi dve trti, da se lahko posladkamo z grozdem. Kadar drevesa cvetijo, otroci opazujejo čebele iz našega čebelnjaka, ki pridno letajo s cveta na cvet. Drevesa zahtevajo tudi obrezovanje, zato smo k nam povabili gospoda Uroša Ipavca, ki nam je predstavil tovrstna dela. Otrokom je bilo zelo zanimivo, da so se lahko preizkusili v obrezovanju. Na vrtu živi veliko vrtnih prebivalcev. Na drevesih visijo ptičje krmilnice. V gospodinjski učilnici otroci sami pripravijo ptičje pogače, ki jih potem obesijo na veje.

d) Delo z jagodami

Na vrtu imamo gredico z jagodami. Otroci so opazili, da jagode, ki ležijo na zemlji, hitreje zgnijejo, zato so okoli jagod razprostrli slamo. Opazili so tudi, da se razmnožujejo s poganjki. Na njihovih

koncih se razvije čisto nova rastlina. Eden izmed otrok je povedal, da je v trgovini, kjer prodajajo sadike rastlin, opazil viseče jagode. Takoj se je vsula nevihta idej, kaj potrebujemo, da bi jih lahko tudi mi imeli na vrtu. Vključili smo tudi starše, ki so nam priskrbeli dva večja sode. Ob prisotnosti otrok so nam hišniki izrezali luknje v sode. Sode bomo napolnili z zemljo iz kompostnika in vanje posadili viseče jagode.

Ne glede na letni čas je vedno kaj za postoriti na vrtu. Opazujemo ga, kako se skozi letne čase spreminja. Naš vrt bomo v letošnjem letu razširili, pridobili bomo še eno učilnico na prostem. Urejena bo v kraškem slogu z elementi kraške gmajne. Na njej bomo uredili tudi senzorno učno pot.

Učenje v učilnici na prostem

Šolski ekovrt je za otroke mesto, kjer pridobijo nova znanja, veščine in navade, obenem pa tudi prostor za druženje in sprostitvev.

Cilji katerim sledimo so:

- oblikovanje pozitivnega odnosa do živih bitij in narave kot celote,
- spoznavanje živih bitij in njihovih življenjskih okolij,
- navajanje na potrpežljivost, sodelovanje in skupinsko delo,
- pridobivanje novih znanj in spretnosti ter izoblikovanje občutka in odnosa do narave in okolja,
- samostojno pridelovanje vrtnin in skrb za urejeno okolico šole,
- pridelovanje zdrave hrane,
- pridobivanje spretnosti in znanj, ki so ključnega pomena za učinkovit trajnostni razvoj 21. stoletja,
- sodelovanje v različnih oblikah in pri načinih učenja (eksperimentiranje, praktično delo, samostojno učenje, delo v skupinah), ki jih nudi šolski vrt,
- pridobivanje novih spoznanj s pomočjo vseh čutil,
- preživljanje večino prostega časa v naravi - na svežem zraku,
- skrb za urejenost okolice šole in prijetnejše bivanje,
- navajanje in razvijanje občutka za ohranjanje okoljskih vrednot ter odgovornosti in spoštovanja do zemlje in hrane,
- razvijanje empatije in sodelovanje med človekom in naravo.

Z dejavnostmi prispevamo k celostnemu razvoju otrok in izboljšanju izobraževanja in vzgoje mlade generacije za uveljavljanje trajnostnega razvoja družbe.

Sklep

Delo na vrtu je zamišljeno kot vzgojno sredstvo, ki pripomore k ustvarjalnosti otrok, spoštovanju narave ter razvijanju estetskega in družbenega čuta. Otroci so tako povezani z naravo. Z dejavnostmi na šolskem vrtu dosežemo različne izobraževalne cilje in jih navdušujemo za zdrav način življenja. Pomembno je, da otroci dejavno sodelujejo tako pri načrtovanju del kot tudi pri izvajanju. Na vrtu poteka izkustveno in problemsko učenje. Vsako leto interesno dejavnost obiskuje vse več otrok, kar dokazuje, da imajo otroci take aktivnosti zelo radi. Veliko dejavnosti, ki jih izvajamo, otroci izvedejo tudi v domačem okolju in nam nato o tem pripovedujejo. Seveda vsak po svojih zmogljivostih. Nekateri imajo domači vrt ali celo njivo, ostali pa si naredijo svoj vrtiček v cvetličnem lončku na okenski polici ali balkonu.

Šolski ekovrt ni namenjen samo interesni dejavnosti. Velikokrat se pridemo na vrt tudi razgibat oz. izvedemo športno minutko. V poznih spomladanskih mesecih postavimo na vrt mize in stole tako, da lahko na vrtu malicamo ali pojemo kosilo. Tudi učno uro lahko izvedemo zunaj namesto v učilnici. Ko stopimo na vrt, zagledamo metulja, ptico ali čebelo in zapojemo pesmico, z gibi posnemamo njihov let, sestavimo besedilne naloge in rešimo račune, s koraki zmerimo velikost vrta, s pedmi velikost gredice, opisujemo rastline, ki rastejo na vrtu, spoznavamo, kaj rastline in živali potrebujejo za rast, opazujemo rastline in jih narišemo itd.

Veliko otrok danes vse več časa preživi v računalniških svetovih. Tako imajo vse manj neposrednega stika z naravo. S sledenjem tem ciljem se približajo naravi, naučijo se medsebojnega sodelovanja, oblikujejo pozitivno naravnost in spoštovanje do truda, ki so ga vložili. Spoznajo, kako pridelujemo hrano na ekološki način, s spoštovanjem okolja in narave. Preko tako zastavljenih dejavnosti otroci spoznajo, da ekološko pridelana hrana prispeva k zagotavljanju javnih dobrin, ohranjanju in izboljšanju biotske raznovrstnosti, varstvu virov pitne vode in varovanju celotne narave.

Vrtičkarji na sprva majhnih vrtovih bodo tako dobili navdih za spoznanje o nujnosti povečanja samooskrbe in ekološke pridelave hrane.

Viri in literatura

- Katalinič, D. (2010). *Prvi naravoslovni koraki*. Odranci: Mizarstvo Antolin, d. o. o.
- Kos, R. (2017). *Iz lončka v lonec*. Ljubljana: Alegro.
- Mollison, B. (1994). *Uvod v permakulturo*. Ljubljana: Kortina.
- Seymour, J., Girardet, H. (1992). *Načrt za zeleni planet*. Ljubljana: DZS.
- Škof, J. (2013). *Šolski vrt - korak k samooskrbi*. Ljubljana: samozaložba.
- Šolski ekovrt (b.d.). Uradna stran programa Šolski ekovrtovi. Pridobljeno s <http://www.solskiekovrt.si/>.